

INSTITUȚIA CONSUMATORULUI DE RESURSE ENERGETICE ÎN LEGISLAȚIA ȘI PRACTICA JUDICIARĂ A REPUBLICII MOLDOVA ȘI A UNIUNII EUROPENE

Evlampie DONOS, doctor în drept, conferențiar universitar, ASEM (ORCID: 0000-0003-0925-4413)

Silvia STICI, doctorandă, Școala de Științe Juridice USM (ORCID: 0000-0002-7178-1276)

THE INSTITUTION OF THE CONSUMER OF ENERGY RESOURCES IN THE LEGISLATION AND JUDICIAL PRACTICE OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA AND THE EUROPEAN UNION

The scientific work addresses the issue of the institution of the consumer of energy resources in the legislation and judicial practice of the Republic of Moldova and the European Union. The presentation of the matter was made both in terms of the legislation of the Republic of Moldova and the norms of the European Union. Particular attention was paid to the legal relations governing the status of the consumer of energy resources, including the submission of legislative proposals to improve this status.

Keywords: *abusive clauses, consumer, electricity, thermal energy, clear and intelligible information, natural gas.*

În lucrare este abordată tematica instituției consumatorului de resurse energetice în legislația și practica judiciară a Republicii Moldova și a Uniunii Europene. Expunerea materiei s-a efectuat atât prin prisma legislației Republicii Moldova cât și normelor Uniunii Europene. O atenție deosebită s-a acordat raporturilor juridice ce reglementează statutul consumatorului de resurse energetice, inclusiv înaintării unor propuneri de lege ferenda în vederea îmbunătățirii acestui statut.

Cuvinte-cheie: *clauze abuzive, consumator, energie electrică, energie termică, informații clare și inteligibile, gaze naturale.*

Abordarea instituției consumatorului în domeniul energetic în Republica Moldova, trebuie făcută prin prisma a mai mulți factori, inclusiv noțiunea de consumator, istoricul, drepturile și obligațiile consumatorilor etc.

Noțiunea de consumator de resurse energetice. Pentru prima dată, după proclamarea independenței Republicii Moldova noțiunea de consumator se regăsea în Legea nr. 1453/din 25.05.1993 privind protecția consumatorilor potrivit căreia prin noțiunea de consumator se avea în vedere persoană fizică care dobânda, utiliza ori consuma, ca destinatar final, produse obținute de la agenți economici sau care beneficia de servicii prestate de aceștia¹. Ulterior, prin art.1 din Legea nr. 105/din

1 Art.1 din Legea nr. 1453 din 25.05.1993 privind protecția consumatorilor, publicată în Monitorul Oficial Nr. 10 art. 281

13.03.2003 privind protecția consumatorilor noțiunea de consumator a fost extinsă și în cazul persoanelor fizice ce intenționează să comande sau să procure produse, servicii pentru necesități nelegate de activitatea de întreprinzător sau profesională². Această definiție nu se înscrie cu prevederile art. 3 din Codul civil prin care se prezumă existența unui raport juridic civil. Până la încheierea raportului juridic civil persoana care intenționează să comande sau să procure produse, servicii pentru necesități nelegate de activitatea de întreprinzător sau profesională nu poate avea calitatea de consumator, ci mai degrabă de un potențial consumator.

În același context, noțiunea de consumator dată de Codul civil are un caracter deficitar în raport cu noțiunea de consumator prevăzută de Directivele europene în materie de protecția consumatorilor. După cum prevede Codul civil, are calitatea de consumator orice persoană fizică care, în cadrul unui raport juridic civil, acționează predominant în scopuri ce nu țin de activitatea de întreprinzător sau profesională. Persoana fizică nu are calitatea de consumator dacă cealaltă parte a raportului juridic civil nu are calitatea de profesionist. Cât privește calitatea de profesionist, această calitate o are orice persoană fizică sau juridică de drept public sau de drept privat care, în cadrul unui raport juridic civil, acționează în scopuri ce țin de activitatea de întreprinzător sau profesională, chiar dacă persoana nu are scopul de a obține un profit din această activitate³. În acest sens, Directivele europene nu stabilesc posibilitatea de a acționa predominant în scopuri ce nu țin de activitatea de întreprinzător sau profesionale. Redacția în cauză este interpretabilă, presupunând că consumatorul poate acționa chiar și în scopuri cu caracter comercial. O astfel de abordare este una incorectă și nu se înscrie cu conținutul Directivelor. Pentru argumentare voi invoca doar unele prevederi din aceste Directive.

Directiva 2005/29/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 11 mai 2005 prevede expres că prin noțiunea de „consumator” se are în vedere orice persoană fizică ce acționează, în legătură cu practicile comerciale reglementate de directiva menționată, în scopuri care nu se încadrează în activitatea sa comercială, industrială, artizanală sau liberală, iar „comerciant” înseamnă orice persoană fizică sau juridică ce acționează, în legătură cu practicile comerciale reglementate de directivă, în scopuri care se încadrează în activitatea sa comercială, industrială, artizanală sau liberală și orice persoană care acționează în numele sau în beneficiul unui comerciant⁴. Din

2 Art.1 din Legea nr. 105/13.03.2003 privind protecția consumatorilor, publicată în Monitorul Oficial Nr. 126-131 art. 507

3 Codul Civil al Republicii Moldova, publicat în Monitorul Oficial Nr. 82-86 art. 661

4 Având în vedere legătura indisolubilă dintr noțiunea de „consumator”, și „comerciant”, precum și conținutul acestor noțiuni prevăzute la art. 3 din Codul civil în textul redat sunt expuse ambele noțiuni. A se vedea și art. 2 din Directiva 2005/29/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 11 mai 2005 privind practicile comerciale neloiale ale întreprinderilor de pe piața internă față de consumatori și de modificare a Directivei 84/450/CEE a Consiliului, a Directivelor 97/7/CE, 98/27/CE și 2002/65/CE ale Parlamentului European și ale Consiliului și a Regulamentului (CE) nr. 2006/2004 al Parlamentului European și al Consiliului („Directiva privind practicile comerciale neloiale”), publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 149/22;

conținutul acestei norme este indiscutabil că scopul activităților desfășurate de consumator în toate situațiile nu trebuie să conțină elemente specifice unei activități comerciale, industrială, artizanale sau liberale. La fel și în cazul comercianților, în toate situațiile scopul desfășurării unor activități este cel de a obține profit și nu este admis contrariul — „chiar dacă persoana nu are scopul de a obține un profit din această activitate“, așa cum este stipulate în Codul civil.

Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii la art.2 prevede că „consumator“ înseamnă orice persoană fizică ce, în cadrul contractelor reglementate de directivă, acționează în scopuri care se află în afara activității sale profesionale, iar „vânzător sau furnizor“ înseamnă orice persoană fizică sau juridică care, în cadrul contractelor reglementate de directive în cauză, acționează în scopuri legate de activitatea sa profesională, publică sau privată. Spre deosebire de conținutul de „consumator“ dat de Directiva 2005/29/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 11 mai 2005 unde scopul activităților nu se încadrează în activitatea sa comercială, industrială, artizanală sau liberă, Directiva 93/13/CEE nu mai enumeră tipurile de activități, utilizând o formulare mai concisă — „în scopuri care se află în afara activității sale profesionale“. Această nouă abordare reiese din obiectivele trasate de Directiva 93/13/CEE, și în special:

- oportunitatea adoptării unor măsuri în vederea instituirii treptate a pieței interne, întrucât piața internă cuprinde un teritoriu fără frontiere interne în care mărfurile, persoanele, serviciile și capitalul circulă liber;
- diferențele pe care le prezintă legislația statelor membre privind clauzele contractelor încheiate între vânzătorul de bunuri sau furnizorul de servicii, pe de o parte, și consumatorul acestora, pe de altă parte, având ca efect posibilitatea apariției unor denaturări a concurenței dintre vânzători și furnizori, mai ales atunci când aceștia vând bunuri sau furnizează servicii în alte state membre;
- responsabilitatea statelor membre de a se asigura că contractele încheiate cu consumatorii nu conțin clauze abuzive;
- facilitarea instituirii pieței interne în scopul protejării cetățeanului, în rolul său de consumator, la achiziționarea de bunuri și servicii în temeiul unor contracte care sunt reglementate de legislația unui alt stat membru decât statul său membru, este esențial să se elimine clauzele abuzive în aceste contracte;
- necesitatea protejării persoanelor care achiziționează bunuri și servicii împotriva abuzului de putere de către vânzător sau furnizor, mai ales împotriva contractelor de adeziune și împotriva excluderii abuzive a unor drepturi esențiale din contracte⁵.

Este indiscutabil că aceste obiective prevăzute de Directiva 93/13/CEE trebuie luate în considerare în procesul de armonizare a legislației Republicii Moldova în materie de protejare a consumatorilor de resurse energetice.

5 Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 095/29

Directiva 2011/83/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2011 privind drepturile consumatorilor la art.2 prevede că „consumator“ este orice persoană fizică ce, în cadrul contractelor reglementate de directivă, acționează în scopuri care se află în afara activității sale comerciale, industriale, artizanale sau profesionale, iar „comerciant“ înseamnă orice persoană fizică sau juridică, indiferent dacă este publică sau privată, care acționează,

inclusiv prin intermediul unei alte persoane care acționează în numele sau în contul ei, în scopuri ce țin de activitatea sa comercială, de afaceri, meșteșugărească sau profesională în legătură cu contractele care intră sub incidența directivei menționate⁶.

Obiectivele Directivei menționate sunt centrate pe astfel de obiective cum ar fi:

- piața internă este concepută să cuprindă un spațiu fără frontiere interne, în care sunt garantate libera circulație a mărfurilor și serviciilor, precum și libertatea de stabilire. Armonizarea anumitor aspecte în materie de contracte cu consumatorii negociați la distanță și în afara spațiilor comerciale este necesară pentru promovarea unei piețe interne reale a consumatorilor care să mențină echilibrul corect între un nivel ridicat de protecție a consumatorilor și competitivitatea întreprinderilor, asigurând în același timp respectarea principiului subsidiarității⁷;
- anumite disparități creează bariere interne semnificative în cadrul pieței interne, care afectează comercianții și consumatorii. Disparitățile respective cresc costurile de conformare suportate de comercianții care doresc să se angajeze în activități de vânzare transfrontalieră de bunuri sau de prestare de servicii. Fragmentarea disproporționată subminează de asemenea încrederea consumatorului în piața internă⁸;
- contractele legate de încălzirea centralizată ar trebui să facă obiectul directive menționate, în mod similar contractelor de furnizare a apei, gazului și electricității. Încălzirea centralizată înseamnă furnizarea energiei termice, printre altele sub formă de aburi sau apă fierbinte, de la o sursă centrală de

6 Art. 2 din Directiva 2011/83/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2011 privind drepturile consumatorilor, de modificare a Directivei 93/13/CEE a Consiliului și a Directivei 1999/44/CE a Parlamentului European și a Consiliului și de abrogare a Directivei 85/577/CEE a Consiliului și a Directivei 97/7/CE a Parlamentului European și a Consiliului, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 304/64 din 22.11.2011

7 Considerentul 4 din Directiva 2011/83/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2011 privind drepturile consumatorilor, de modificare a Directivei 93/13/CEE a Consiliului și a Directivei 1999/44/CE a Parlamentului European și a Consiliului și de abrogare a Directivei 85/577/CEE a Consiliului și a Directivei 97/7/CE a Parlamentului European și a Consiliului, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 304/64 din 22.11.2011

8 Considerentul 6 din Directiva 2011/83/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2011 privind drepturile consumatorilor, de modificare a Directivei 93/13/CEE a Consiliului și a Directivei 1999/44/CE a Parlamentului European și a Consiliului și de abrogare a Directivei 85/577/CEE a Consiliului și a Directivei 97/7/CE a Parlamentului European și a Consiliului, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 304/64 din 22.11.2011

producție, printr-un sistem de transport și distribuție la mai multe clădiri, în scopul încălzirii⁹;

- comerciantul ar trebui să transmită consumatorului informații clare și inteligibile înainte ca acesta din urmă să își asume obligații în temeiul unui contract la distanță sau al unui negociat în afara spațiilor comerciale sau al oricărui contract, altul decât un contract la distanță sau unul negociat în afara spațiilor comerciale, sau al oricărei oferte similare. Atunci când furnizează informațiile respective, comerciantul ar trebui să țină seama de nevoile specifice ale consumatorilor care prezintă o vulnerabilitate deosebită ca urmare a infirmității psihice, fizice sau psihologice a acestora, a vârstei sau a credulităților lor, într-un mod pe care comerciantul l-ar putea prevedea în mod rezonabil. Cu toate acestea, faptul că se ține seama de astfel de nevoi specifice nu ar trebui să ducă la niveluri diferite de protecție a consumatorului¹⁰;
- persoanele sau organizațiile despre care se consideră, în baza legislației interne, că ar avea un interes legitim cu privire la protecția drepturilor contractuale ale consumatorilor ar trebui să aibă dreptul de a iniția proceduri, fie în fața unei instanțe judecătorești, fie a unei autorități administrative care are competența de a decide în cazul reclamațiilor sau de a iniția procedurile judiciare corespunzătoare¹¹.

După cum vedem Directiva 2011/83/UE are ca obiect și contractele legate de încălzirea centralizată, contractele de furnizare a apei, gazului și electricității. În acest context trebuie să menționăm că prevederile directivelor sectoriale (Directiva 2009/72/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă a energiei electrice, Directiva 2009/73/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă în sectorul gazelor naturale, Directiva din 25 octombrie 2012 privind eficiența energetică, Directiva din 3 noiembrie 1998 privind calitatea apei destinate consumului uman) sunt corelate cu prevederile Directivei 2011/83/UE.

9 Considerentul 25 din Directiva 2011/83/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2011 privind drepturile consumatorilor, de modificare a Directivei 93/13/CEE a Consiliului și a Directivei 1999/44/CE a Parlamentului European și a Consiliului și de abrogare a Directivei 85/577/CEE a Consiliului și a Directivei 97/7/CE a Parlamentului European și a Consiliului, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 304/64 din 22.11.2011

10 Considerentul 34 din Directiva 2011/83/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2011 privind drepturile consumatorilor, de modificare a Directivei 93/13/CEE a Consiliului și a Directivei 1999/44/CE a Parlamentului European și a Consiliului și de abrogare a Directivei 85/577/CEE a Consiliului și a Directivei 97/7/CE a Parlamentului European și a Consiliului, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 304/64 din 22.11.2011

11 Considerentul 56 din Directiva 2011/83/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2011 privind drepturile consumatorilor, de modificare a Directivei 93/13/CEE a Consiliului și a Directivei 1999/44/CE a Parlamentului European și a Consiliului și de abrogare a Directivei 85/577/CEE a Consiliului și a Directivei 97/7/CE a Parlamentului European și a Consiliului, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 304/64 din 22.11.2011

Cât privește Legile sectoriale naționale ce stau la baza reglementării contractelor legate de încălzirea centralizată, contractele de furnizare a apei, gazului și electricității, inclusiv statutul consumatorilor, și în speță cel al noțiunii de consumator, sub unele aspecte ele au un caracter deficitar și nu întotdeauna sunt corelate cu directivele sectoriale.

Astfel, de exemplu, Legea cu privire la energia electrică nr. 107 din 27.05.2016 (Monitorul Oficial nr.193-203/413 din 08.07.2016) a fost armonizată cu Directiva 2009/72/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă a energiei electrice și de abrogare a Directivei 2003/54/CE¹². A se menționa că Directiva în cauză la art.2 utilizează astfel de noțiuni, cum ar fi: „client“ în loc de „consumator“, noțiune prevăzută de Legea nr.107/2016, „client eligibil“ în loc de „consumator eligibil“, „client final“ în loc de „consumator final“, „client necasnic“ în loc de „consumator“ noncasnic etc. Cu roate acestea, legiuitorul din Republica Moldova atât în raport cu persoanele fizice cât și juridice care cumpără energie electrică a utilizat noțiunea de „consumator“, și nu „client“ cum este prevăzut la art.2 din Directiva 2009/72/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă a energiei electrice și de abrogare a Directivei 2003/54/ CE. Același concept a fost aplicat de legiuitor și la adoptarea Legii cu privire la gazele naturale nr. 108 din 27.05.2016 (Monitorul Oficial nr.193-203/415 din 08.07.2016), lege care a fost armonizată cu Directiva 2009/73/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă în sectorul gazelor naturale și de abrogare a Directivei 2003/55/CE¹³.

Considerăm că aplicarea acestui concept de legiuitorul moldovean nu este unul îndreptățit. În acest sens, pentru a argumenta poziția data voi invoca următoarele argumente.

În primul rând, la adoptarea atât a Legii cu privire la energia electrică nr. 107 din 27.05.2016 cât și Legii cu privire la gazele naturale nr. 108 din 27.05.2016 urma să luăm în considerare normele generale în materie de protecție a consumatorului prevăzute de legislația națională aplicabilă în domeniu. Astfel, în corespundere cu art.1 din Legea privind protecția consumatorilor nr. 105-XV din 13.03.2003 prin noțiunea de „consumator“ se are în vedere orice persoană fizică ce intenționează să comande sau să procure ori care comandă, procură sau folosește produse, servicii pentru necesități nelegate de activitatea de întreprinzător sau profesională. Deci, „consumator“ este orice persoană fizică ce intenționează să comande sau să procure ori care comandă, procură sau folosește produse, servicii pentru necesități nelegate de activitatea de întreprinzător sau profesională. Din noțiunea data se desprind mai multe elemente, inclusiv:

-
- 12 Directiva 2009/72/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă a energiei electrice și de abrogare a Directivei 2003/54/CE, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L211/55 din 14 august 2009
 - 13 Directiva 2009/73/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă în sectorul gazelor naturale și de abrogare a Directivei 2003/55/CE, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L211/94 din 14 august 2009

- consumatorul în calitatea sa de persoană fizică, este persoana, privită individual, ca titular de drepturi și de obligații;
- dreptul persoanei fizice de a comanda, se referă la cererea din partea unui consumator privind un serviciu sau produs care urmează a fi confecționat sau distribuit de un agent economic;
- dreptul persoanei fizice „de a procura“, este un drept care înglobează în sine dreptul de a procura anumite bunuri (ex: contractul de vânzare — cumpărare), cât și servicii (exemplu, contractul de furnizare a energiei electrice și gaze naturale).
- dreptul persoanei fizice „de a folosi“, este un drept care se referă atât la utilizarea bunurilor, cât și utilizarea serviciilor.

Precizăm că nu numai pentru Legea privind protecția consumatorilor nr. 105-XV din 13.03.2003 este caracteristic acest concept, ci și pentru alte Legi generale adoptate de Parlamentul Republicii Moldova. În acest sens, conform art.3 din Legea privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii nr. 256 din 09.12.2011 (Monitorul Oficial nr.38-41/115 din 24.02.2012 — abrogată), prin noțiunea de „consumator“ la fel se avea în vedere, orice persoană fizică ce intenționează să comande sau să procure ori care comandă, procură sau folosește produse, servicii pentru necesități nelegate de activitatea sa de întreprinzător sau de activitatea sa profesională. Scopul acestei legi era de a crea un cadru legal corespunzător în vederea asigurării protecției intereselor economice ale consumatorilor prin interzicerea și prevenirea utilizării de clauze abuzive în contractele încheiate între comercianți și consumatori. Prin clauză abuzivă se are în vedere clauză contractuală care, nefiind negociată în mod individual cu consumatorul, prin ea însăși sau împreună cu alte prevederi din contract, creează, în detrimentul consumatorului, contrar cerințelor de bună-credință, un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract.

Prezintă interes și legislația României, care este armonizată cu Directiva 2009/72/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă a energiei electrice și de abrogare a Directivei 2003/54/CE și respectiv Directiva 2009/73/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă în sectorul gazelor naturale și de abrogare a Directivei 2003/55/CE. În speță se are în vedere Legea Nr. 123/2012 energiei electrice și a gazelor naturale (M.Of. nr. 485 din 16.7.2012) care la art. 3 stipulează că prin noțiunea de „client“ se are în vedere clientul angro sau final de energie electrică. Același articol cuprinde și alte noțiuni, inclusiv:

- client angro — persoana fizică sau juridică ce cumpără energie electrică în vederea revânzării în interiorul sau în exteriorul sistemului în cadrul căruia este stabilită;
- client eligibil — clientul care este liber să își aleagă furnizorul de energie electrică de la care cumpără energie electrică, în sensul art. 33 din Directiva 2009/72/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă a energiei electrice și de abrogare a Directivei 2003/54/CE;

- client final — orice persoană fizică sau juridică ce cumpără energie electrică pentru consum propriu; în cuprinsul legii noțiunile de „client final“ și „consumator“ sunt echivalente;
- client noncasnic — orice persoană fizică sau juridică ce cumpără energie electrică ce nu este pentru propriul consum casnic; această categorie include și producători de energie electrică, operatori de rețea și clienți angro;
- client casnic — clientul care cumpără energie electrică pentru propriul consum casnic, excluzând consumul pentru activități comerciale sau profesionale;
- client vulnerabil — clientul final aparținând unei categorii de clienți casnici care, din motive de vârstă, sănătate sau venituri reduse, se află în risc de marginalizare socială și care, pentru prevenirea acestui risc, beneficiază de măsuri de protecție socială, inclusiv de natură financiară. Măsurile de protecție socială, precum și criteriile de eligibilitate pentru acestea se stabilesc prin acte normative.

După cum vedem, legiuitorul român a precizat că doar în cazul noțiunii de „client final“, noțiunea dată este echivalentă cu noțiunea de consumator.

A se menționa că Legea cu privire la energia electrică nr. 107 din 27.05.2016 și Legea cu privire la gazele naturale nr. 108 din 27.05.2016 reglementează doar raporturile ce țin de drepturile, obligațiile și răspunderea consumatorului final, nu și a celorlalte categorii de consumatori. În speță, la art.65 din Legea cu privire la energia electrică nr. 107 din 27.05.2016 sunt prevăzute drepturile consumatorilor finali, inclusiv:

- să respecte condițiile contractuale, să instaleze doar receptoare electrice, utilaje și echipamente care corespund documentelor normativ-tehnice și să utilizeze energia electrică doar prin receptoare electrice omologate, în mod rațional, inofensiv, eficient și fără fraude;
- să achite integral plata datorată pentru energia electrică furnizată și penalitățile calculate, conform condițiilor contractuale și în termenele stabilite în factura de plată;
- să păstreze intacte echipamentul de măsurare și sigiliile aplicate, să nu întreprindă acțiuni menite să sustragă energie electrică prin ocolirea echipamentului de măsurare sau prin denaturarea indicațiilor acestuia și să sesizeze imediat furnizorul în cazul în care depistează defecțiuni în funcționarea echipamentului de măsurare sau violarea sigiliilor operatorului de sistem;
- dacă nu mai dorește să achiziționeze energie electrică de la furnizorul respectiv, să rezilieze contractul de furnizare a energiei electrice și să achite integral furnizorului plata pentru energia electrică consumată și, după caz, penalitățile aferente, în conformitate cu contractul de furnizare a energiei electrice;
- să asigure, în conformitate cu condițiile stipulate în Regulamentul privind măsurarea energiei electrice în scopuri comerciale, acces personalului operatorului de sistem pentru controlul și pentru citirea indicațiilor echipamentului de măsurare, precum și pentru controlul, deservirea și reparația instalațiilor electrice care aparțin operatorului de sistem și sunt amplasate pe proprietatea consumatorului final;

- să nu intervină și să nu permită altor persoane să intervină în utilajul rețelelor electrice ale operatorului de sistem amplasate pe proprietatea consumatorului final;
- să nu utilizeze receptoarele electrice în situația în care acestea provoacă deranjamente în funcționarea utilajului operatorului de sistem sau influențează negativ parametrii de calitate a energiei electrice furnizate altor consumatori finali;
- să respecte cerințele privind securitatea la exploatarea instalațiilor electrice.

În Directiva 2012/27/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012 privind eficiența energetică găsim o altă abordare a noțiunii de „consumator final“ în care se specifică că prin această noțiune se are în vedere atât o persoană fizică cât și o persoană juridică care achiziționează energie pentru propriul său consum final¹⁴. În opinia noastră, în cazul dat, nu ne aflăm în prezența unui nou concept de abordare a noțiunii de consumator, așa cum este prevăzut în Directiva 2011/83, prin care este stipulat că consumator este doar o persoană fizică. Voi argumenta poziția data prin următoarele:

În primul rând, Directiva 2012/27/UE în cazul persoanelor juridice face referire la destinația consumului de energie — „pentru propriul său consum final“ și nu în alte scopuri;

În al doilea rând, pentru a valorifica potențialul de economisire a energiei în anumite segmente ale pieței unde auditurile energetice nu sunt în general oferite cu titlu comercial (cum ar fi întreprinderile mici și mijlocii (IMM), statele membre ar trebui să elaboreze programe care să încurajeze IMM-urile să se supună unor audituri energetice. Auditurile energetice ar trebui să aibă un caracter obligatoriu și periodic pentru întreprinderile mari, întrucât economiile de energie pot fi semnificative. Auditurile energetice ar trebui să țină seama de standardele europene sau internaționale relevante, precum EN ISO 50001 (sisteme de gestionare a energiei) sau EN 16247-1 (audituri energetice) sau EN ISO 14000 (sisteme de gestionare a mediului) în cazul în care includ un audit energetic, fiind astfel în conformitate cu dispozițiile anexei VI la prezenta directivă deoarece aceste dispoziții nu depășesc cerințele prevăzute în standardele relevante respective. În prezent se află în curs de elaborare un standard european specific privind auditurile energetice¹⁵.

În al treilea rând, noțiunea de „consumator final“ care poate fi „atât o persoană fizică cât și o persoană juridică care achiziționează energie pentru propriul său consum final“ prevăzută de Directiva 2012/27/UE, trebuie abordată prin prisma Directi-

14 Art.2, pct. 23 din Directiva 2012/27/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012 privind eficiența energetică, de modificare a Directivelor 2009/125/CE și 2010/30/UE și de abrogare a Directivelor 2004/8/CE și 2006/32/CE publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 315/1 din 14.11.2012

15 Considerentul 24 din Directiva 2012/27/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012 privind eficiența energetică, de modificare a Directivelor 2009/125/CE și 2010/30/UE și de abrogare a Directivelor 2004/8/CE și 2006/32/CE publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 315/1 din 14.11.2012

vei 2009/72/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă a energiei electrice și de abrogare a Directivei 2003/54/CE prin care au fost statuate drepturi de a beneficia de un nivel înalt de protecție atât pentru clienții casnici, precum și pentru întreprinderile mici, atunci când statele membre consideră oportun acest lucru¹⁶. Situația data este condiționată de posibilitatea de a beneficia de garanții specifice serviciului public, în special în ceea ce privește siguranța alimentării și tarifele rezonabile, din motive de echitate, competitivitate și, indirect, pentru crearea de locuri de muncă. Clienții în cauză ar trebui să beneficieze, de asemenea, de posibilitatea de a alege, de echitate, de reprezentare și de mecanisme de soluționare a litigiilor. În același context și Legea nr.107/2016 prevede că consumatorii casnici și societățile comerciale mici au dreptul de a fi aprovizionați cu energie electrică de către furnizorul serviciului universal la parametri de calitate stabiliți, la prețuri reglementate, transparente, nediscriminatorii și ușor de comparat¹⁷.

Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție obligațiile de serviciu public urmează a fi îndeplinite în mod transparent, nediscriminatoriu și ușor de verificat și trebuie să garanteze accesul egal și pe bază de reciprocitate al întreprinderilor electroenergetice din țările părți ale Comunității Energetice la consumatorii finali din Republica Moldova. Orice forme de retribuire financiară sau de alt gen, precum și drepturile exclusive care pot fi acordate pentru îndeplinirea obligațiilor de serviciu public se impun și se realizează în mod transparent și nediscriminatoriu¹⁸.

Obligația asigurării continuității în livrării energiei termice către consumatori, pe criterii de transparență și nediscriminare aprobate de autoritatea de reglementare în scopul garantării transportului și distribuției energiei electrice produse în regim de cogenerare de înaltă eficiență în baza contractelor încheiate între participanții la piața energiei electrice este prevăzută și prin normele Legii nr. 92/ 29.05.2014 cu privire la energia termică și promovarea cogenerării¹⁹. Prin Legea menționată în afara de noțiunea de „consumator“ care este persoana fizică sau juridică care utilizează energie termică pe bază de contract, prin racordarea instalației sale de utilizare a energiei termice la rețeaua termică a distribuitorului, a fost introdusă noțiunea de „subconsumator“ calitate ce o are persoană fizică sau juridică ale cărei instalații termice sînt racordate la instalațiile

16 Considerentul 42 din Directiva 2009/72/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă a energiei electrice și de abrogare a Directivei 2003/54/CE, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L211/55 din 14 august 2009

17 Art. 72 din Legea nr. 107 din 27.05.2016 cu privire la energia electrică, publicată în Monitorul Oficial Nr. 193-203, art. 413

18 Decizia din 2 octombrie 2019 a Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție, Cauza Asociația obștească „Juriștii pentru Drepturile Omului,, împotriva Întreprinderii de Stat „Moldelectrica”

19 Art. 15 din Legea nr. 92 din 29.05.2014 cu privire la energia termică și promovarea cogenerării, publicată în Monitorul Oficial Nr. 178-184 art. 415

de utilizare a energiei termice ale unui alt consumator cu care are încheiat un contract. Această noțiune este discutabilă întrucât Directiva 2012/27/UE prevede doar noțiunea „consumator final” (înseamnă o persoană fizică sau juridică care achiziționează energie pentru propriul său consum final), dar nu și pe cea de „subconsumator”²⁰.

În domeniul apei potabile, Directiva (UE) 2020/2184 a Parlamentului European și a Consiliului din 16 decembrie 2020 privind calitatea apei destinate consumului uman nu este centrată pe statutul calității de consumator ci pe destinația apei pentru consumul uman care înseamnă:

- orice tip de apă, fie în starea sa inițială, fie după tratare, destinată băutului, gătitului, preparării de alimente sau oricărui alt scop casnic atât în spații publice, cât și în spații private, indiferent de originea acesteia și indiferent dacă este furnizată dintr-o rețea de distribuție, sau dintr-o cisternă ori este îmbuteliată în sticle sau recipiente, inclusiv ape de izvor;
- orice tip de apă folosită în orice întreprindere cu profil alimentar pentru producerea, prelucrarea, conservarea sau comercializarea produselor sau a substanțelor destinate consumului uman²¹. Directiva face referire doar la noțiunea de „sistem de distribuție casnică” care înseamnă conductele, fittingurile și dispozitivele instalate între robinetele care sunt folosite în mod normal pentru apa destinată consumului uman atât în spații publice, cât și în spații private și rețeaua de distribuție, dar numai dacă acestea nu constituie responsabilitatea furnizorului de apă, în calitatea acestuia de furnizor de apă, în temeiul dreptului intern aplicabil²².

În acest context prevederile din Legea nr. 303 din 13.12.2013 privind serviciul public de alimentare cu apă și de canalizare potrivit cărora consumatorul este persoana fizică sau juridică care beneficiază, direct ori indirect, individual sau colectiv, de serviciile de alimentare cu apă și de canalizare, iar calitatea de consumator casnic — persoana fizică care utilizează serviciul public de alimentare cu apă și de canalizare furnizat/prestat de operator, în bază de contract, pentru necesități casnice nelegate de activitatea de întreprinzător sau de cea profesională sunt deficitare.

În primul rând, potrivit Directivei 2011/83/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2011 privind drepturile consumatorilor, calitatea de consumator o are orice persoană fizică ce, în cadrul contractelor reglementate de directivă, acționează în scopuri care se află în afara activității sale comerciale, in-

20 Art. 2 din Directiva 2012/27/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012 privind eficiența energetică, de modificare a Directivelor 2009/125/CE și 2010/30/UE și de abrogare a Directivelor 2004/8/CE și 2006/32/CE publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 315/1 din 14.11.2012

21 Art. 2 din Directiva (UE) 2020/2184 a Parlamentului European și a Consiliului din 16 decembrie 2020 privind calitatea apei destinate consumului uman, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 435/1 din 23.12.2020

22 Art. 4 din Legea nr. 303 din 13.12.2013 privind serviciul public de alimentare cu apă și de canalizare, publicată în Monitorul Oficial Nr. 60-65 art. 1237

dustriale, artizanale sau profesionale²³; În al doilea rând, contractele încheiate dintre consumatorii din domeniul apei potabile și prestatorii de servicii după natura lor juridică nu întrunesc elementele unui contract de prestări servicii. În sensul Directivei 2011/83/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2011 privind drepturile consumatorilor, „contractul de prestări de servicii” este orice contract, altul decât un contract de vânzare, în temeiul căruia comerciantul furnizează sau se angajează să furnizeze un serviciu consumatorului, iar acesta plătește sau se angajează să plătească prețul acestuia. Deci, în cazul dat e vorba de prețul unui serviciu. Directiva face referire la noțiunea de „bunuri” ceea ce înseamnă orice obiect corporal mobil, cu excepția obiectelor vândute prin executare silită sau altfel, prin autoritatea legii; apa, gazul și energia electrică sunt considerate „bunuri” în sensul directivei atunci când acestea sunt puse în vânzare în volum limitat sau în cantitate fixă²⁵. Consumatorul prin contractele de furnizare a apei potabile se obligă să achite prestatorului de servicii volumele de apă achiziționate și nicidecum serviciul prestat.

Prin prisma practicii europene din domeniul jurisprudenței noțiunea de „consumator” este interpretată în spiritul normelor Directivelor europene și legislațiilor naționale.

Cu referire la noțiunea de consumator în procesul de examinare a unei cereri de decizie preliminară formulate de Oberster Gerichtshof (Curtea Supremă, Austria), în cauza C 498/16 Maximilian Schrems împotriva Facebook Ireland Limited s-a făcut referire la interpretarea obiectul contractului: profesional sau personal. Demersul de interpretare a articolului 15 alineatul (1) din Regulamentul nr. 44/2001 pare să decurgă dintr-o orientare jurisprudențială constantă a Curții. În trecut, Curtea a respins o abordare a calității de consumator care este legată de o percepție generală asupra activităților sau a cunoștințelor unei anumite persoane. Determinarea calității de consumator trebuie să fie făcută prin raportare la poziția persoanei respective în cadrul unui anumit contract, având în vedere natura și scopul contractului respectiv. Prin urmare, astfel cum au explicat cu luciditate mai mulți avocați generali și astfel cum a confirmat Curtea, noțiunea „consumator” are „un caracter obiectiv și este independentă de cunoștințele concrete pe care persoana în cauză le poate avea sau de informațiile de care această persoană dispune în mod real”. Aceasta înseamnă că aceeași persoană poate, chiar în aceeași zi, să aibă atât calitatea de profesionist, cât și pe cea de consumator, în funcție de natura și de obiectivul contractului care a fost încheiat. De exemplu, un avocat specializat în protecția consumatorilor poate fi totuși consumator, în pofida activității sale profesionale și a cunoștințelor pe care le deține, ori de câte ori intră într-un raport contractual în scopuri personale.

În scopul îmbunătățirii statutului consumatorului de resurse energetice e necesar de a revizui cadrul legal primar în materie de protecție a consumatorilor, inclusiv normele ce țin de statutul lor, drepturile și obligațiunile.

23 A se vedea art. 2 din Directiva 2011/83/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2011 privind drepturile consumatorilor, de modificare a Directivei 93/13/CEE a Consiliului și a Directivei 1999/44/CE a Parlamentului European și a Consiliului și de abrogare a Directivei 85/577/CEE a Consiliului și a Directivei 97/7/CE a Parlamentului European și a Consiliului, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 304/64 din 22.11.2011